लिम्बू भाषा र तमोरखोले भाषिकाको तुलना

शोधकर्ता

कविता सुब्बा

परीक्षा क्रमाङ्क : २०३००१३ (२०६८)

त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-२०१-७९-२००५

क्याम्पस क्रमाङ्क : २४

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) द्वितीय वर्षको नेपा.शि. ५९८
पाठ्यांशको प्रयोजनको निम्ति प्रस्तुत

शोधपत्र

पाँचथर बहुमुखी क्याम्पस

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

फिदिम, पाँचथर

सन् २०१८ (वि.सं. २०७५)

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत तमरखोले लिम्बू भाषिकाको अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको (नेपा.शि. ५९८) पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ तयार पारिएको हो ।

प्रस्तुत शोधपत्रको शोध प्रस्तावनादेखि नै आफ्नो कार्य व्यस्तताका बाबजुद पनि आवश्यक सल्लाह र सुझाब दिई अतुलनीय सहयोग पुऱ्याउनु हुने शोध निर्देशक तथा आदरणीय गुरु सहा.प्रा. खड्गनारायण आङ्देङबेज्यूप्रति म हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चाहन्छु । त्यस्तै बाह्य परीक्षणमा सहयोग गर्नु हुने आदरणीय उप-प्रा. नारायणदत्त पौडेल ज्यूप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, क्याम्पस प्रमुख साथै अन्य प्राध्यापक, कर्मचारी, साथीभाइ तथा दिलो ज्यान दिएर दिनरात आफ्नो अमुल्य श्रम, सिप र पसिना खर्चेर मेरो पढाइका लागि खर्च जुटाई मेरो अध्ययनलाई यहाँसम्म पुऱ्याई दिनुहुने बुबा आइतराज फेयाङ र आमा गौरीमाया फेयाङप्रति आजम्म ऋणी छु । विविध समस्याहरुको बाबजुद पनि मेरो पढाइका लागि समयको वातावरण मिलाउनुका साथै हरेक समस्यामा हरबखत सहयोग गर्नु हुने मेरा जीवन साथी भक्तबहादुर लिम्बूप्रति पनि आभारी छु । साथै सधैं पढाइमा सम्झना गर्ने प्यारा छोराहरु सन्दिप, सन्देश तथा छोरी कृतिकालाई पनि म धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

शोध कार्यसँग सम्बन्धित सान्दर्भिक पुस्तक, शोधपत्र उपलब्ध गराई दिने पाँचथर बहुमुखी क्याम्पस लगायत सामग्री सङ्कलनमा सहयोग गर्नु हुने लिम्बू भाषी तथा गैह्र लिम्बूभाषी वक्ताहरु, प्रश्नवाली भर्न मौखिक उत्तर दिई सहयोग गर्नु हुने, सङ्कलित तथ्याङ्कलाई सत्य सावित गर्न छलफल र बहस गरी सहयोग गर्नु हुने सम्पूर्ण महानुभावहरु प्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

यस शोधकार्यमा लिम्बू व्याकरण र लिम्बू भाषा सम्बन्धी पुस्तकहरु उपलब्ध गराई सहयोग गर्नु हुने सम्पूर्ण शुभचिन्तकहरु, टाइपिङमा सहयोग गर्ने भाइ सुमन बराल र ले-आउटमा सहयोग गरीदिनुहुने करुणा छापाखाना तथा विविध सप्लायर्सका प्रोपाइटर सागर खनाललाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

कविता सुब्बा

शोधसार

शोध शीर्षक : लिम्बू भाषा र तमोरखोले भाषिकाको तुलना

शोधार्थी : कविता सुब्बा

शोध निर्देशक : सहायक प्रा. खड्ग नारायण आङ्देम्बे

विभाग/क्याम्पस : त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षा शास्त्र संकाय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, पाँचथर बहुमुखी क्याम्पस, फिदिम, पाँचथर

अध्याय : पाँच

पृष्ठ सङ्ख्या : १४+९७

शोध प्रक्रिया :

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग एम.एड. नेपा.शि. ५९८ पाठयांश प्रयोजनका लागि तयार पारिएको हो । तमरखोले लिम्बू भाषिकाको अध्ययन गर्नु यस शोधकार्यको प्रमुख उद्देश्य हो । यस शोधकार्यमा तमरखोला लिम्बू भाषिकाको शब्दभण्डार र व्याकरण कोटिको आधारमा अध्ययन गर्ने कार्य गरिएको छ ।

यस शोधकार्यका लागि सामग्री सङ्कलन गर्ने क्रममा प्राथमिक स्रोतका रुपमा तमरखोले लिम्बू भाषिका बोल्ने सम्पूर्ण लिम्बू जातिहरुलाई विभिन्न आर्थिक, भौगोलिक र समयका अभावका कारण समेट्न नसकिने भएकोले फक्ताङलुङ गाउँपालिकाको १०० जना तमरखोले लिम्बू भाषा बोल्ने मानिसहरुलाई मात्र नमुना जनसङ्ख्याका रुपमा लिइएको छ, भने गौण सामग्रीका रुपमा शोधपत्रसँग सम्बन्धित विषयमा लेखिएका प्रकाशित र अप्रकाशित पुस्तक, शोधपत्र, सन्दर्भ पुस्तक, पत्रपत्रिका, लेख, रचना र लिम्बू शब्दकोश रहेका छन् । यस शोधपत्रलाई पाँच अध्यायमा विभाजन गरी अध्ययन गरिएको छ । यस शोधकार्यको अध्याय एकमा शोध परिचय अन्तर्गत शोध पत्रको पृष्ठभूमि, समस्याकथन, शोधको उद्देश्य, अध्ययनको औचित्य, शोधको सीमाङ्कन र शोधपत्रको ढाँचा प्रस्तुत गरिएको छ । शोधपत्रको अध्याय दुईमा पूर्वकार्यको समीक्षा र अध्ययनको सैद्धान्तिक अवधारणा रहेको छ । यस अध्यायमा शोध कार्यसँग सम्बन्धित पूर्वकार्यहरुको

अध्ययनलाई समावेश गरिएको छ । साथै शोधकार्यका लागि पूर्व अध्ययनको महत्त्व के कति रहेको छ, भन्ने कुराको अध्ययन गरी पूर्व अध्ययनको महत्व समेत दिइएको छ । सैद्धान्तिक अवधारणाको महत्व तथा धारणात्मक रुपरेखा अन्तर्गत भाषिका र लिम्बू भाषिकाको परिचय दिइएको छ । साथै लिम्बू भाषिकाका व्याख्या र भाषिकाका विशेषताहरु पनि उल्लेख गरिएको छ ।

अध्याय तीनमा अध्ययन विधि र प्रक्रिया राखिएको छ । यस अध्यायमा ताप्लेजुङ जिल्लाको तमरखोले लिम्बू भाषिका बोल्ने सम्पूर्ण लिम्बू जातिहरुलाई समावेश गर्न नसकिने भएको हुनाले फक्ताङ्लुङ गाउँपालिकाको जम्मा १०० जना मानिसहरुलाई मात्र नमुना जनसङ्ख्याको रुपमा छनोट गरिएको छ । प्रत्येक व्यक्तिहरुसँग छुट्टा छुट्टै छलफल, संवाद र तयार पारिएका प्रश्नावलीका माध्यमले प्रश्न सोधी प्रश्नावली भरेर तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको कुरा समेटिएको छ । अध्याय चारमा व्याख्या तथा विश्लेषण शीर्षक रहेको छ । यस अध्यायमा तमरखोले लिम्बू भाषिकाको शब्दभण्डार र व्याकरण कोटिहरुको व्याख्या र विश्लेषण गरिएको छ । शब्दभण्डार अन्तर्गत खानेकुरा, खेतीका औजारहरुका नाम जनाउने, अङ्क, जन्म र मृत्यु संस्कारमा प्रयोग हुने शब्दहरु राखिएका छन् । व्याकरण कोटिहरु अन्तर्गत वर्ण, नाम, सर्वनाम, काल, भाव, वाच्य, क्रिया, विशेषण, करण, अकरण, प्रेरणार्थक, आदर, कारक, विभक्ति, वाक्य, लिङ्ग, वचन र पुरुषको आधारमा सङ्गतिको व्याख्या र विश्लेषण गरिएको छ ।

शोधकार्यको अध्याय पाँचमा निष्कर्ष, सुझाब र भावी अनुसन्धानका शीर्षक राखिएको छ । यस अन्तर्गत शोधकार्यका समग्र रुपमा निष्कर्ष दिइएको छ, भने सुझाब र भावी अनुसन्धानका विषयहरु समेत राखिएको छ ।

निष्कर्ष :

१, लिम्बू भाषा चिनियाँ भोटबर्मेली भाषा परिवार भित्रको एक भाषा हो ।

२, लिम्बू जातिको भाषा लिपि आफ्नै किसिमको छ ।

३, तमोरखोले भाषिक अन्य लिम्बू भाषा भन्दा केही फरक पाइन्छ ।

४, तमोरखोले भाषिकालाई लेख्य रुपमा ल्याउनुपर्ने हुन्छ ।

विषय सूची

अध्याय एक

शोध परिचय

क्र.सं. शीर्षक	पृष्ठ सङ्ख्या
१.१ शोध पृष्ठभूमि	१
१.४ समस्या कथन	२
१.५ शोधको उद्देश्य	४
१.६ अध्ययनको औचित्य	४
१.७ अध्ययनको सीमाङ्कन	५
१.८ अध्ययनको ढाँचा	६

अध्याय दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा

२.१ पूर्व कार्यको समीक्षा	७
२.२ पूर्व अध्ययनको उपयोगिता	१०
२.३ सैद्धान्तिक अवधारणा	११

अध्याय तीन

अध्ययन विधि र प्रक्रिया

३.१ अध्ययनको ढाँचा	१५
३.२ जनसङ्ख्या	१५
३.३ नमुना छनोट	१५
३.४ सामग्री निर्माण	१५
३.५ तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलन पद्धति	१६
३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण प्रक्रिया	१६
३.७ सारांश	१७

अध्याय चार

व्याख्या तथा विश्लेषण

४.१ परिचय	१८
४.२ लिम्बू भाषाको परिचय	१८

४.३ लिम्बू भाषिकाको वर्गीकरण २१
४.४ तमोरखोले लिम्बू भाषिकाको शब्दभण्डार सम्बन्धी विश्लेषण २५
४.४.१ नाम-मिङ ४०
४.४.२ सर्वनाम-मिङ्लेक ४४
४.४.३ पुरुषवाचक सर्वनाम ४४
४.४.४ दर्शकवाचक सर्वनाम ४७
४.४.५ अनिश्चयवाचक सर्वनाम ४८
४.४.६ सम्बन्धवाचक सर्वनाम ४९
४.४.७ प्रश्नवाचक सर्वनाम ४९
४.४.८ निजवाचक सर्वनाम ५०
४.५ विशेषण ५१
४.५.१ गुणवोधक विशेषण ५१
४.५.२ परिमाण वोधक विशेषण ५२
४.५.३. सङ्ख्या वोधक विशेषण ५३
४.५.४ सार्वनामिक विशेषण ५४
४.६ लिङ्ग ५४
४.७ वचन ५७
४.८ पुरुष ५९
४.९ काल ६२
४.९.१ भूतकाल ६२
४.९.२ अभूत काल ६३
४.१० भाव ६५
४.१०.१ सामान्यार्थ ६५
४.१०.२ इच्छार्थ ६७
४.१०.३ आज्ञार्थक ६७
४.१०.४ सम्भावनार्थ ६८
४.१०.५ सङ्केतार्थ ६९
४.११ पक्ष ७०

४.१२ क्रिया - पाम्मे ७४

४.१२.१ वाक्य टङ्ग्याउनका आधारमा ७४

४.१२.२ संरचनाका आधारमा क्रिया ७५

४.१२.३ अर्थ प्रधानताका आधारमा क्रिया ७६

४.१२.४ कर्मका आधारमा क्रिया ७८

४.१३ वाच्य ७९

४.१४ आदर ८१

४.१५ प्रेरणार्थक ८२

४.१६ करण ८३

४.१७ अकरण ८४

४.१८ कारक ८४

४.१९ विभक्ति ८९

अध्याय पाँच

निष्कर्ष र सुझाव

५.१ निष्कर्ष ९५

५.२ सुझाव ९६

५.३ उपयोगिता ९७

५.४ भावी अध्ययनका सम्भावित शीर्षकहरु ९७

सन्दर्भ ग्रन्थसूची

परिशिष्ट

तालिका सूची

तालिका सङ्ख्या	शीर्षक	पृष्ठ सङ्ख्या
तालिका ४.१	लिम्बू भाषाको उत्पत्ति सम्बन्धी तालिका	१९
तालिका ४.२	तमरखोले भाषिकाको केहि मौलिक शब्दभण्डारगत शब्द	२६
तालिका ४.३	तमरखोले लिम्बु भाषिकको अङक	३३
तालिका ४.४	खानेकुराको नाम सम्वधित केही शब्दहरु	३४
तालिका ४.५	नाता सम्बन्ध जनाउने शब्दहरु	३५
तालिका ४.६	घरपालुवा जनावर बुझाउने शब्दहरु	३७
तालिका ४.७	केटाकेटीका खेल र खेलौना जनाउने नामहरु	३८
तालिका ४.८	खेतीका औजारका नामहरु	३८
तालिका ४.९	जम्मा संस्कार वाक्य	३९
तालिका ४.१०	मुत्यु संस्कार वाक्य	३९
तालिका ४.११	व्यक्तिवाचक नाम वाक्य	४१
तालिका ४.१२	जातिवाचक नाम वाक्य	४१
तालिका ४.१३	समुदाय वाचक नाम वाक्य	४२
तालिका ४.१४	द्रव्य वाचक नाम वाक्य	४३
तालिका ४.१५	भाव वाचक नाम वाक्य	४४
तालिका ४.१६	प्रथम पुरुष वाचक सर्वनाम वाक्य	४५
तालिका ४.१७	दितिय पुरुष वाचक सर्वनाम वाक्य	४६
तालिका ४.१८	तृतीय वाचक सर्वनाम वाक्य	४७
तालिका ४.१९	दशर्कवाचक सर्वनाम वाक्य	४८
तालिका ४.२०	अनिश्चयवाचक सर्वनाम वाक्य	४८

तालिका ४.२१ सम्बन्धवाचक सर्वनाम वाक्य	४९
तालिका ४.२२ प्रश्न वाचक सर्वनाम वाक्य	५०
तालिका ४.२३ निजवाचक सर्वनाम वाक्य	५१
तालिका ४.२४ गुणवोधक विशेषण वाक्य	५२
तालिका ४.२५ परिमाणवोधक विशेषण वाक्य	५३
तालिका ४.२६ संख्यावोधक विशषण वाक्य	५४
तालिका ४.२७ सर्वनामिक विशेषण वाक्य	५४
तालिका ४.२८ पुलिङ्ग वाक्य	५५
तालिका ४.२९ स्त्रीलिङग वाक्य	५६
तालिका ४.३० उभयलिङग वाक्य	५६
तालिका ४.३१ नपुङ्सक लिङग वाक्य	५७
तालिका ४.३२ एकवचन वाक्य	५८
तालिका ४.३३ द्विवचन वाक्य	५८
तालिका ४.३४ वहुवन वाक्य	५९
तालिका ४.३५ प्रथम पुरुष वाक्य	६०
तालिका ४.३६ द्वितीय पुरुष वाक्य	६१
तालिका ४.३७ तृतीय पुरुष वाक्य	६२
तालिका ४.३८ भुतकाल वाक्य	६३
तालिका ४.३९ वर्तमान वाक्य	६४
तालिका ४.४० भविष्यकाल वाक्य	६४
तालिका ४.४१ सामान्य भूत वाक्य	६५
तालिका ४.४२ सामान्य वतमान वाक्य	६६
तालिका ४.४३ सामान्य भविष्यत वाक्य	६६

तालिका ४.४४ इच्छार्थ वाक्य ६७

तालिका ४.४५ आज्ञार्थ वाक्य ६८

तालिका ४.४६ सम्भावनार्थ वाक्य ६९

तालिका ४.४७ सङ्केतार्थ वाक्य ७०

तालिका ४.४८सामान्य पक्ष वाक्य ७१

तालिका ४.४९ अपूर्ण पक्ष वाक्य ७१

तालिका ४.५० पूर्ण पक्ष वाक्य ७२

तालिका ४.५१ अज्ञात पक्ष वाक्य ७३

तालिका ४.५२ अभ्यस्त पक्ष वाक्य ७३

तालिका ४.५३ समापक क्रिया वाक्य ७४

तालिका ४.५४ असमापक क्रिया वाक्य ७५

तालिका ४.५५ सरल क्रिया वाक्य ७६

तालिका ४.५६ संयुक्त क्रिया वाक्य ७६

तालिका ४.५७ मुख्य क्रिया वाक्य ७७

तालिका ४.५८ सहायक क्रिया वाक्य ७७

तालिका ४.५९ सकर्मक क्रिया वाक्य ७८

तालिका ४.६० अकर्मक क्रिया वाक्य ७८

तालिका ४.६१ कर्तृ वाच्य वाक्य ७९

तालिका ४.६२ कर्म वाच्य वाक्य ८०

तालिका ४.६३ भाव वाच्य वाक्य ८१

तालिका ४.६४ आदर वाक्य ८२

तालिका ४.६५ प्रेरणार्थक वाक्य ८३

तालिका ४.६६ करण वाक्य ८३

तालिका ४.६७ अकरण वाक्य ८४

तालिका ४.६८ कर्ता कारण वाक्य ८५

तालिका ४.६९ कर्म कारण वाक्य ८६

तालिका ४.७० करण कारक वाक्य ८७

तालिका ४.७१सम्प्रदान कारक वाक्य ८७

तालिका ४.७२ अपदान कारक वाक्य ८८

तालिका ४.७३ सम्बन्ध कारक वाक्य ८८

तालिका ४.७४ अधिकरण कारक वाक्य ८९

तालिका ४.७५ प्रथम विभक्ति वाक्य ८९

तालिका ४.७६ द्वितीय विभक्ति वाक्य ९०

तालिका ४.७७ तृतीय विभक्ति वाक्य ९०

तालिका ४.७८ चतुर्थी विभक्ति वाक्य ९१

तालिका ४.७९ पञ्चमी विभक्ति वाक्य ९२

तालिका ४.८० षष्ठी विभक्ति वाक्य ९२

तालिका ४.८१ सप्तमी विभक्ति वाक्य ९३